

Програма „Сигурност“

През 2021 г. усилията на Програма „Сигурност“ бяха съсредоточени в следните области:

- **Престъпност и полицейска дейност.** Центърът продължи да анализира тенденциите в битовата престъпност в България, най-вече с оглед регионалните измерения на престъпността и доверието на обществото в полицията, както и участието на гражданите в докладването на престъпления. Бяха разработени два иновативни инструмента за оценка – Индекс на битовата престъпност и Индекс на заявяване, които бяха приложени в различни региони с цел сравняване на техните специфики. Като най-важни стъпки към по-високо доверие в полицията и по-успешно противодействие на битовата престъпност бяха обособени подобряването на взаимодействието между полицията и гражданите по места и оптимизирането на процеса на докладване на престъпленията чрез по-рационално използване на националната система 112.
- **Оценка на рисковете от организирана престъпност.** Центърът за изследване на демокрацията взе участие в изготвянето на важен доклад относно рисковете от проникване на тежка и организирана престъпност в законния бизнес в ЕС. Програма „Сигурност“ анализира законодателните, регулаторните и другите видове мерки за противодействие на онлайн кражбите на самоличност и свързаните с това престъпления в страните членки. Програмата стана част и от инициатива на редица неправителствени организации от ЕС за насърчаване на стратегиите за социално приобщаване чрез употребата на конфискувано имущество, придобито от организирана престъпна дейност, за публични и социални цели.
- **Противодействие на радикализацията и десния екстремизъм.** Продължи задълбоченото изследване на факторите за радикализация, особено сред младото поколение. През 2021 г. бе обърнато внимание на ролята на стратегическите комуникации за противодействието и превенцията на социалната поляризация, породена от дезинформацията в онлайн среда. Проведена бе първата по рода си стратегическа комуникационна кампания „Намери друг начин“, насочена към изграждане на устойчивост у младежите към въздействието на екстремистките послания чрез използването на алтернативни наративи. Беше разработен и Наръчник с индикатори за оценка на взаимоотношенията между държавата и религиите, управлението на религиозното многообразие и насилствената радикализация.
- **Оценка на политики и програми на ЕС в областта на вътрешните работи.** Експерти от Центъра се включиха в оценка на Директивата на ЕС за тероризма по поръчка на Генерална дирекция „Вътрешни работи“

на Европейската комисия, както и в изследване на десния екстремизъм, поръчано от Европейския парламент. Програма „Сигурност“ взе участие в инициатива на Съвета на Европа, засягаща противодействието на трафика на хора с цел трудова експлоатация. В рамките на европейска инициатива за подобряване неинвазивната инспекция на стоки по външните граници на Съюза беше проведено проучване на рисковете и потребностите на митническите служби в ЕС.

I. Конвенционална престъпност

Регистрация на престъпленията в България

Регистрацията на престъпленията от общ характер зависи от множество фактори, сред които нормативната уредба, нагласите на гражданите към съобщаването за престъпления на полицейските органи, както и от някои особености от процесуален и практически характер. Оказването на политически и управленски натиск за отчитането на по-ниска престъпност е предпоставка за възникването на полицейско филтриране в България.

Докладът „Регистрация на престъпленията в България“ представя преглед на действащата нормативна уредба в България, регулираща обработката на сигнали за извършени престъпления и последващата им регистрация. Направен е и функционален анализ на процесите в оперативната дейност по приемане, регистриране и обработване на сигналите, съобщавани от граждани. Формулирани са редица препоръки във връзка с идентифицираните възможности за повишаване на взаимодействието между регионалните структури на МВР, органите на местното самоуправление и гражданските организации за усъвършенстване на режима за регистриране и обработка на сигнали.

Регионални измерения на престъпността в България: битова престъпност и заявяване на престъпленията

Публикацията „Регионални измерения на престъпността в България“ представя два иновативни инструмента за оценка – **Индекс на битовата престъпност**, който отчита нивата на битовата престъпност, и **Индекс на гражданската активност при заявяване на престъпления (Индекс на заявяване)**, който отчита активността на гражданите при докладване на престъпления. Двата индекса позволяват

анализ на регионалните и местните различия по отношение на виктимизацията на населението и нивата на заявяване в 28-те области. Индексите дават възможност анализът да се надгражда, включително чрез изследване ролята на различни демографски, социални, икономически и институционални фактори, които може да играят съществена роля в процеса на регистрация.

Битова престъпност и доверие в полицията: към по-добра отчетност и прозрачност в работата на правоприлагащите органи

Слабото доверие на българските граждани в полицията има пряко отражение върху нивото на съобщаване на инциденти от жертвите на престъпления. Ниските нива на съобщаване възпрепятстват ефективното разследване и наказателно преследване на извършителите, което повишава риска от нарастване на конвенционалните престъпления. В [публикация](#) по тази тема бяха очертани основните фактори, създаващи подобни отрицателни тенденции, и бяха дадени препоръки за улесняване съобщаването на престъпления и в резултат – за повишено обществено доверие в полицията.

През 2021 г. Програма „Сигурност“ организира поредица от четири публични събития, посветени на битовата престъпност и доверието в полицейските органи, с участието на експерти от МВР, общини от различни области и граждански организации, занимаващи се със защита правата на жертвите. Бяха обсъдени резултатите от изследванията в градовете София, Бургас, Троян и Пещера.

На 15 декември беше проведена национална [кръгла маса](#), озаглавена „Противодействие на битовата престъпност и повишаване на доверието в полицията“ по проблемите на до-

**ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА**

БИТОВА ПРЕСТЪПНОСТ И ДОВЕРИЕ В ПОЛИЦИЯТА

Policy Brief No. 107, декември 2021 г.

Престъпността е една от най-дискутираните теми в българското общество през последните 30 години. Хронологичен преглед към декември в началото на 20-те години е билеви от рено наристване на битовата престъпност, както и от възникването на т.нар. „ликовни групирани“. Темата „престъпност“ е неизменно сред първите три приоритетни като най-значими в България до влизането на страната в ЕС през 2007 г., като на този фон значително спадна и доверието на гражданите в полицията.¹ Във връзка с организираната престъпност и корупцията, България беше поставена под специален мониторинг от ЕС, който все още не е приключил, а страната остава извън общата зона за външна сигурност, или т.нар. Шенгенското пространство. Въпреки това през последното десетилетие престъпността устойчиво намалява и има настъпващ момент и нива десетте най-важни проблеми на българските граждани.² Доверието на обществото в полицията за пръв път изпревари нивото на доверие в периода 2019 – 2021 г., но продължава да бъде по-ниско от средното за ЕС.³

Ниското доверие на българските граждани в полицията има пряко отражение върху нивото на съобщаване на инциденти от жертвите на престъпления. Ефективното противодействие на битовата престъпност и неизменно без прекъсвания на това предизвикателство. Ниските нива на съобщаване създават системни проблеми, тъй като възпрепятстват ефективното разследване и преследване, което повишава риска от нарастване на конвенционалните престъпления. Настоящият анализ разглежда основните фактори зад тези тенденции.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- Националното изследване на престъпността на ЦИПТЪР за изследване на демокрацията и статистиката на МВР отчетват траен спад в битовата престъпност за периода 2010 – 2020 г.
- В периода 2019 – 2021 г. доверието на българските граждани в полицията за пръв път изпревари нивото на доверие в ЕС, но продължава да бъде по-ниско от средното за ЕС.
- Несъобразеността на престъпленията от страна на гражданите и маршалите до 60% сред по-възрастните граждани през 2019 г.
- МВР следва да предприеме стъпки за подобряване на обратната връзка за лица на разследването и като едно за повишаване на прозрачността и отчетността на местно ниво.
- Повишаването на доверието и прозрачността на полицейските органи може да се постигне с мерки в две посоки:
  - подобряване информираността на гражданите за техния права;
  - електронизация на регистрацията.

¹ Българските, Swedish Eurobarometer 62 (Июни 2006), May 2006, 67 Spring 2005, July 2005, 67 Spring 2005, May 2006, 67 Spring 2007, June 2007, Bulgarian Commission.

² Bulgarian, Swedish Eurobarometer 79 – Spring 2019, Bulgarian Commission, September 2021.

³ Ibid.

кладването и регистрирането на престъпления, на която бяха представени препоръки за усъвършенстване на разпоредбите с цел повишаване ангажираността на гражданите в процеса на превенция и противодействие на битовата престъпност.

II. Организирана престъпност

Картографиране на риска от проникване на тежката и организираната престъпност в законния бизнес

Икономическите и социалните вреди от тежката и организираната престъпност са многопластови и всеобхватни и могат да засегнат както индивидуалните, така и общностните и обществените интереси. Прецизната информация за степента и естеството на явленията са водещи за правилното насочване на ресурси за преодоляването му. Оценката на размерите и щетите обаче все още е предизвикателство.

Изследването „Картографиране на риска от проникване на тежката и организираната престъпност в законния бизнес“, проведено от RAND Europe в сътрудничество с Центъра за изследване на демокрацията, Института за прозрачност на управлението, Ernst & Young и Optimity Advisors, разширява доказателствената база относно проявлението на този социален феномен в ЕС.

Приносът на Центъра включва количествен и качествен анализ на трафика на хора и на организираната престъпност срещу собствеността, както и оценка на рисковете от злоупотребата с новите методи на плащане от организирани престъпни групи.

Изследване на кражбата на самоличност

Дигитализацията на икономиката и обществото е придружена с нарастваща загриженост у гражданите на ЕС за рисковете от кражба на самоличността и злоупотреба с лични данни. Същевременно случаите на кражби на данни в ЕС се увеличават значително, докато законодателните и извънрегулаторните инициативи в държавите членки не успяват да ги следват с необходимата скорост и да отговорят на бързо адаптиращите се към ситуацията кибернарушители, които успешно експлоатират технологичния напредък.

Центърът се включи в изследването „Онлайн кражби на самоличност и свързани със самоличността престъпления“ за картографиране на действащите законодателни, регулаторни и други видове мерки за противодействие на онлайн кражбите на самоличност и престъпленията, свързани със самоличността във всички държави – членки на ЕС, и за оценка на добрите практики и възможните пропуски в тези мерки.

Европейска стратегия за повторно използване на конфискувано имущество в обществен интерес или за социални цели

Центърът е активен участник в коалиция на неправителствени организации, ръководена от италианската асоциация Libera. Associazioni, nomi e numeri contro le mafie. Нейната цел е да насърчава стратегии за социално приобщаване на най-онеправданите слоеве на обществото чрез повторно използване за обществени и социални цели на имущество, конфискувано от организирани престъпни групи в Европа, и чрез ангажиране на уязвимите лица в този процес.

Беше подготвен доклад за идентифицирането на конфискувано имущество, използвано за социални цели в България, в който се оценява въздействието на политиките за приобщаване върху възможностите за повторно използване на придобитото

от организирана престъпна дейност имущество. Проучването беше част от мащабен преглед на приложението на Чл. 10.3 от Директива 2014/42/ЕС в държавите членки.

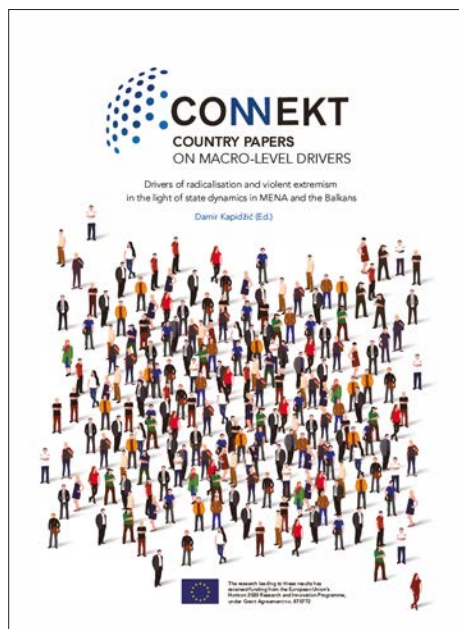
III. Радикализация и насилствен екстремизъм

Движещи фактори на радикализацията и насилствения екстремизъм

Подходът на България към противодействието и предотвратяването на радикализацията е повлиян от еволюиращото разбиране на Европейския съюз за радикализацията като местен и национален проблем, който изисква прилагането на меки мерки. Това разбиране е възприето и като основа за българската Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015 – 2020 г.). Страната обаче не беше подготвена да осигури изпълнение-

то на Стратегията. Мерките за превенция се прилагат недостатъчно и подходът продължава да бъде доминиран от правоприлагащите органи. Докладът „Движещи фактори на радикализацията и насилствения екстремизъм“, в който главата, посветена на България, е дело на Центъра, разглежда именно тези въпроси. Като най-значими движещи фактори, залегнали в основата на макроанализа, са определени религията, политическите недоволства (крайнодясна идеология), бедността и неравенството. Допълнителен фактор, който се появява хоризонтално във възприятията на повечето заинтересовани страни, е образованието. Тези макро възприятия са отправна точка за предстоящия анализ на мезо- (на ниво общност) и микро- (на индивидуално ниво) двигатели на радикализацията и насилствения екстремизъм в страната.

В друг [анализ](#), изготвен от Програма „Сигурност“, се разглеждат социал-

ните и политическите фактори в основата на актуалните мерки в страната, насочени срещу радикализацията и насилствения екстремизъм, особено по отношение на младите хора.

Изграждане на устойчивост у младежите срещу крайнодесните наративи

Европейската програма за сигурност 2015 – 2020 г. изтъква важността на борбата с радикализацията и тероризма. Паралелно с основаването на Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията (RAN) през 2011 г. са предприети и редица други мерки за противодействие на крайнодесния насилствен екстремизъм и тероризма. Публикацията „Изграждане на устойчивост у младежите срещу крайнодесните наративи“ разглежда възможностите, които дават стратегическите комуникации като инструмент за борба с призоваващите към насилие наративи и за възпитаване на устойчивост у младежите.

Формулирани са изводи, направени след приключването на информационната кампания „Намери друг начин“.

Поляризация и радикализация сред младежта

През май 2021 г. Центърът организира поредица събития, посветени на превенцията и противодействието на поляризацията и радикализацията сред младежите. С участието на политици, експерти и професионалисти в областта от целия Европейски съюз беше проведен **уебинарът** „Противодействие на онлайн поляризацията в Централна и Източна Европа чрез стратегически комуникации“. Бяха обсъдени новите тенденции в сферата на **стратегическите комуникации с цел противодействие и превенция на социалната поляризация**, породена от дезинформация и екстремистки наративи в онлайн средата. Сред говорители бяха представители на Центъра за изследване на демокрацията, кабинета на министър-председателя на Великобритания и мениджъра по безопасност и партньорства на Фейсбук. Центърът беше и съорганизатор на международната младежка среща на високо равнище „Да изградим бъдещето на Европа“, на която представители на младежки организации и млади хора от различни страни дискутираха възможните решения на най-наболените проблеми в европейския дневен ред. Експерти от Центъра споделиха своя опит в провеждането на кампании в социалните медии, които могат да се използват за стратегическа комуникация, предлагаща достъп до алтернативни наративи, които да се противопоставят на разпространяваните онлайн радикални послания и идеи. На **уебинар**, организиран от Мрежата за осведоменост по въпросите на

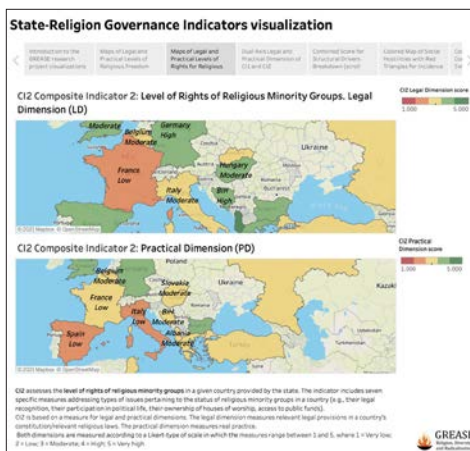
радикализацията (RAN) на 20 май 2021 г., Центърът представи резултатите и заключенията от проведената национална комуникационна кампания „Намери друг начин“ пред аудитория от организации, работещи в сферата на радикализацията. През януари и февруари 2021 г. бяха проведени срещи с над 40 ключови представители на държавни институции и неправителствени организации, както и фокус група с работещи на първа линия полицейски служители. Експерти от Програма „Сигурност“ взеха участие в публична дискусия, на която споделиха резултатите от диагностичното изследване „Как крайнодесните послания в интернет достигат и влияят на младежите“ и онлайн кампанията против разпространението на крайнодесни послания в дигиталния свят.

Радикализация, секуларизъм и управление на религията – европейски и азиатски перспективи

Разрастването на секуларизма и засилването на радикализацията са две противоречиви тенденции и трябва да се изучават едновременно с предизвикателствата на религиозното многообразие и радикализацията, пред които са изправени множество държави и региони извън Европа.

През 2021 г. Центърът взе участие в разработването на **Наръчник с индикатори** – практически инструмент за оценка на взаимоотношенията между държавата и религиите, управлението на религиозното многообразие и насилствената радикализация.

На 2 юни 2021 г. беше проведен регионален уебинар **„Управление на религията и насилствената радикализация в Източна Европа“** с участието на учени и експерти, които обсъдиха връзката между религията и нейното управление, радикализацията и насилствения екстремизъм и създаването на ефективни политики за противодействието на тези явления в региона.

През 2021 г. Центърът се присъедини към работата на учредената от Европейската комисия през януари същата година Инициатива за подкрепа на политиките към RAN, ръководена от консултантската компания към френското Министерство на вътрешните работи CIVIPOL. Инициативата има за цел да предоставя данни и анализи на европейските политици в приоритетни области на превенцията и противодействието на насилствения екстремизъм. В рамките на RAN 2 Центърът се занимава с изследователска работа и изграждане на капацитет. През годината бяха изготвени два консолидирани прегледа и бяха организирани два семинара за представители на управлението и експерти в тази сфера от неправителствения и академичния сектор.

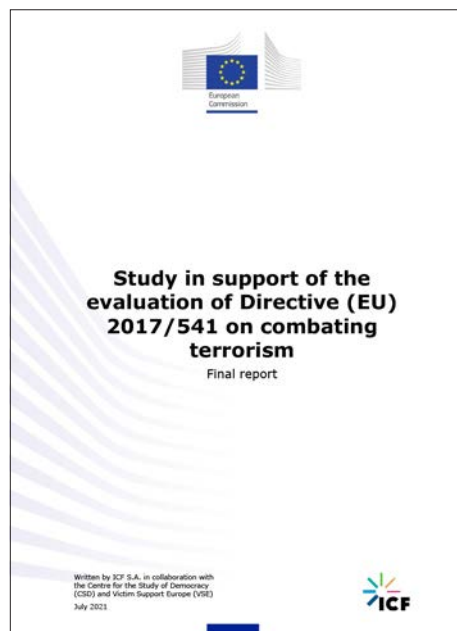
IV. Оценка на политики в областта на сигурността и вътрешните работи

През 2021 г. експерти от Центъра участваха в няколко изследвания и оценки на политики на ЕС, засягащи антитероризма и десния екстремизъм.

Съвместно с консултантската компания ICF експерти от Програма „Сигурност“ изготвиха [оценка на Директивата за тероризма](#) (Директива (ЕС) 2017/541) по поръчка на Генерална дирекция „Вътрешни работи“ на Европейската комисия. Наред с оценката на актуалността, ефективността, последователността и добавената стойност за ЕС, бяха оценени и въздействието на Директивата върху основните права и свободи (вкл. въздържането от дискриминация), върховенството на закона и защитата и подпомагането на жертвите на терористична дейност. Анализът обхващаше 25 държави

членки и беше съсредоточен в следните области: дефиниция на претърпните състави и съответните наказания; разследване, наказателно преследване и правораздаване при престъпленията, свързани с тероризъм; сътрудничество и информационен обмен между правоприлагащите и съдебните органи; защита и подпомагане на жертвите.

Експерти на Центъра се включиха и в изготвянето на доклада **„Десният екстремизъм в ЕС“** по поръчка на Европейския парламент. В него се набелязват основните характеристики на явлението в Съюза, като се илюстрират със случаи на насилие, извършено от десни екстремисти, както в реалния живот, така и в интернет. Анализирани са и тенденциите в България, Унгария, Италия, Полша и Швеция като доказателство за това, че в Европа съществуват едновременно най-различни видове екстремистки групи и поведение.

Програма „Сигурност“ беше част и от инициатива на Съвета на Европа за оценка на уменията на инспекторите по труда в Северна Македония **да противодействат на трафика на хора с цел трудова експлоатация.** Експерти от програмата представиха европейските стандарти и българския модел пред аудитория от служите-

ли на инспекциите по труда и други институции, специалисти и представители на неправителствени организации. Бяха предложени препоръки за подобряване разкриването, установяването и насочването на жертви на трафик на хора с цел трудова експлоатация от Държавната инспекция по труда в Северна Македония.